

SYLABUS
dotyczy cyklu kształcenia 2021 - 2024

Rok akademicki 2022/2023

1. PODSTAWOWE INFORMACJE O PRZEDMIOCIE

Nazwa przedmiotu	Gramatyka historyczna języka polskiego z elementami historii języka
Kod przedmiotu*	IC3/26
nazwa jednostki prowadzącej kierunek	Instytut Polonistyki i Dziennikarstwa
Nazwa jednostki realizującej przedmiot	Instytut Polonistyki i Dziennikarstwa (Zakład Onomastyki)
Kierunek studiów	Filologia polska
Poziom studiów	I stopień
Profil	ogólnoakademicki
Forma studiów	stacjonarne
Rok i semestr/y studiów	rok drugi / semestr trzeci i czwarty
Rodzaj przedmiotu	kierunkowy
Język wykładowy	polski
Koordynator	dr hab. prof. UR Ewa Oronowicz-Kida
Imię i nazwisko osoby prowadzącej / osób prowadzących	dr hab. prof. UR Agnieszka Myszka, dr hab. prof. UR Ewa Oronowicz-Kida, dr Małgorzata Kułakowska

* -opcjonalnie, zgodnie z ustaleniami w Jednostce

1.1. Formy zajęć dydaktycznych, wymiar godzin i punktów ECTS

Semestr (nr)	Wykł.	Ćw.	Konw.	Lab.	Sem.	ZP	Prakt.	Inne (jakie?)	Liczba pkt. ECTS
3	15	15							4
4	30	30							4

1.2. Sposób realizacji zajęć

x w formie tradycyjnej

Źródła realizowane z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość

1.3 Forma zaliczenia przedmiotu (z toku) (egzamin, zaliczenie z oceną, zaliczenie bez oceny)
zaliczenie z oceną, EGZAMIN

2. WYMAGANIA WSTĘPNE

- Zaliczenie z przedmiotu „Gramatyka opisowa języka polskiego” - w zakresie z fonetyki i fleksji.
- Znajomość i rozumienie zasad opisowej gramatyki języka polskiego - podstawowa wiedza z zakresu fonetyki, morfonologii, słowotwórstwa i fleksji; umiejętność określania cech artykulacyjnych głosek polskich, alternacji tematycznych, wskazywania formantów słowotwórczych.

3. CELE, EFEKTY UCZENIA SIĘ, TREŚCI PROGRAMOWE I STOSOWANE METODY DYDAKTYCZNE

3.1 Cele przedmiotu

C1	Zdobycie podstawowych umiejętności w zakresie samodzielnej historycznojęzykowej analizy tekstów.
C2	Przyswojenie podstawowych wiadomości z historii języka polskiego.
C3	Zdobycie umiejętności i wiedzy pozwalającej tłumaczyć współczesne zjawiska językowe w kontekście procesów historycznojęzykowych.

3.2 Efekty uczenia się dla przedmiotu

EK (efekt uczenia się)	Treść efektu uczenia się zdefiniowanego dla przedmiotu	Odniesienie do efektów kierunkowych ¹
EK_01	Student(ka) zna i rozumie badania języka polskiego w kontekście diachronicznym i synchronicznym; zna i rozumie podstawowe procesy historyczne związane z rozwojem języka polskiego.	K_Wo6
EK_02	Student(ka) stosuje podstawową terminologię językoznawczą właściwą dla historycznego opisu polszczyzny.	K_Wo2
EK_03	Student(ka) potrafi wskazać podobieństwa i różnice w historycznym rozwoju języka polskiego w stosunku do innych języków słowiańskich i indoeuropejskich.	K_U01
EK_04	Student(ka) umie wskazać i objaśnić rezultaty różnych językowych procesów historycznych; potrafi rekonstruować i interpretować historyczne postacie współczesnych form językowych (głównie w zakresie fonetyki).	K_U12 K_K01

¹ W przypadku ścieżki kształcenia prowadzącej do uzyskania kwalifikacji nauczycielskich uwzględnić również efekty uczenia się ze standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela.

3.3 Treści programowe

A. Problematyka wykładu

Treści merytoryczne
1. Rozpad wspólnoty praindoeuropejskiej. Rodziny języków indoeuropejskich. Rozpad wspólnoty prasłowiańskiej. Podział na grupy wschodniosłowiańską, zachodniosłowiańską i południowsłowiańską. Zróżnicowanie grupy zachodniosłowiańskiej. – 2 godz.
2. Periodyzacja dziejów języka polskiego i najdawniejsze zabytki języka polskiego. Grafia zabytków języka polskiego. Rozwój polskiej ortografii. – 2 godz.
3. Prawa rządzące prasłowiańskim systemem fonetycznym. Prasłowiański system wokaliczny. – 1 godz.
4. Ewolucja jerów. Zanik i wokalizacja jerów. Odchylenia od procesu rozwoju jerów: wyrównania analogiczne, rozwój jerów w sąsiedztwie „j”, inne zjawiska. Skutki ewolucji jerów w języku polskim. – 8 godz.
5. Przegłos lechicki i polski. Odstępstwa od przegłosu. – 2 godz.
6. Rozwój samogłosek nosowych w języku polskim. – 2 godz.
7. Rozwój grup tort, tolt, *tert, *telt oraz nagłosowych *ort, *olt w języku polskim. – 2 godz.
8. Rozwój sonantów w języku polskim – 3 godz.
9. Źródła polskiego iloczasu. – 2 godz.
10. Prasłowiański system konsonantyczny – wprowadzenie. – 1 godz.
11. Psł. palatalizacje spółgłosek tylnojęzykowych. Rozwój połączeń spółgłosek z jotą. – 5 godz.
12. Polska palatalizacja spółgłosek przedniojęzykowych przed samogłoską lub jerem. – 1 godz.
13. Rozwój r miękkiego. Palatalizacja spółgłosek wargowych; l epentetyczne. Dyspalatalizacje, powstanie spółgłosek funkcjonalnie miękkich. – 2 godz.
14. Prasłowiańskie deklinacje tematyczne – kryteria wyodrębniania. Proces kształtowania się deklinacji rodzajowych w języku polskim – 2 godz.
15. Zmiany doboru końcówek w odmianie rzeczowników. Fleksyjne wyróżnianie rzeczowników męskożywotnych i męskoosobowych. Zmiany końcówek w obrębie przypadków, rodzajów, liczb, części mowy. – 2 godz.
16. Wyrównania w tematach fleksyjnych. Osobliwości w odmianie rzeczowników – ślady liczby podwójnej, odmiana rzeczowników zbiorowych typu bracia. – 2 godz.
17. Prasłowiańska podstawa rozwojowa polskiego systemu koniugacyjnego. Zmiany w obrębie form czasu teraźniejszego. – 2 godz.
18. Podział na imiesłowy dawniej i dziś. – 2 godz.
19. Rozwój polskiego systemu fleksyjnego, główne tendencje rozwojowe. – 2 godz.

B. Problematyka ćwiczeń audytoryjnych, konwersatoryjnych, laboratoryjnych, zajęć praktycznych

Treści merytoryczne
1. Język praindoeuropejski, rodziny języków indoeuropejskich, język prasłowiański. Drzewo genealogiczne języka polskiego. Alfabet łaciński. – 4 godz.
2. Najstarsze zabytki języka polskiego, rozwój polskiej grafii – analiza tekstów. – 4 godz.
3. Prasłowiański system fonetyczny - prawo sylaby otwartej, korelacja miękkości, struktura sylaby psł. – 2 godz.
4. Ewolucja jerów: wokalizacja i redukcja na gruncie polskim. – 2 godz.
5. Konsekwencje zaniku jerów w języku polskim. – 2 godz.

6. Przegląd i jego konsekwencje w języku polskim *e : o. *ě : a. – 2 godz.
7. Rozwój samogłosek nosowych w dobie staropolskiej i średniopolskiej. – 2 godz.
8. Metateza psł. grup or, ol, er el w języku polskim – ćwiczenia ze słownikiem etymologicznym. – 2 godz.
9. Źródła polskiego iloczasu – wzdłużenie zastępcze, kontrakcje i inne zjawiska. Losy kontynuantów samogłosek długich w języku literackim i w gwarach. – 2 godz.
10. Przedpolski system konsonatyczny. – 1 godz.
11. Prastłowiańskie procesy palatalizacyjne. – 4 godz.
12. Procesy palatalizacyjne i dyspalatalizacyjne w języku polskim. Rozwój grup spółgłoskowych: dysymilacje i uproszczenia. – 3 godz.
13. Trójczłonowa struktura morfologiczna wyrazów – rola przyrostków tematycznych. Podział na deklinacje psł. – 2 godz.
14. Ewolucja systemu fleksyjnego: powstanie struktury dwuczłonowej Proces kształtowania się polskich deklinacji rodzajowych – 2 godz.
15. Zmieniające się kryteria doboru końcówek w odmianie rzeczowników- 1 godz.
16. Fleksyjne wyróżnianie rzeczowników męskożywotnych i męskoosobowych. Przenoszenie końcówek w obrębie przypadków, rodzajów, liczb, części mowy, Osobliwości w odmianie rzeczowników. – 3 godz.
17. Prastłowiańska podstawa rozwojowa polskiego systemu koniugacyjnego. Zmiany w obrębie form czasu teraźniejszego. – 2 godz.
18. Kategoryzacja imiesłowów dawniej i dziś. Rozwój czasu przeszłego w języku polskim.- 3 godz.
19. Kolokwium zaliczeniowe (po pierwszym i drugim semestrze) – 2 godz.

3.4 Metody dydaktyczne

Wykład – wykład problemowy, wykład z prezentacją multimedialną;

Ćwiczenia - analiza i interpretacja tekstów źródłowych, rekonstrukcja form psł. wyrazów, praca w grupach.

4. METODY I KRYTERIA OCENY

4.1 Sposoby weryfikacji efektów uczenia się

Symbol efektu	Metody oceny efektów uczenia się (np.: kolokwium, egzamin ustny, egzamin pisemny, projekt, sprawozdanie, obserwacja w trakcie zajęć)	Forma zajęć dydaktycznych (w, ćw, ...)
EK_01	EGZAMIN PISEMNY OBSERWACJA I OCENA PODCZAS ZAJĘĆ, KOLOKWIMUM	W. ĆW.
EK_02	EGZAMIN PISEMNY OBSERWACJA I OCENA PODCZAS ZAJĘĆ, KOLOKWIMUM	W ĆW.
EK_03	EGZAMIN PISEMNY OBSERWACJA I OCENA PODCZAS ZAJĘĆ, KOLOKWIMUM	W ĆW.
EK-04	EGZAMIN PISEMNY OBSERWACJA I OCENA PODCZAS ZAJĘĆ, KOLOKWIMUM	W. CW.

4.2 Warunki zaliczenia przedmiotu (kryteria oceniania)

Ocena z egzaminu - testu egzaminacyjnego:

50% poprawnych odpowiedzi – ocena niedostateczna
 51% - 70% poprawnych odpowiedzi – ocena dostateczna
 71% - 90% poprawnych odpowiedzi – ocena dobra
 91% - 100% poprawnych odpowiedzi – ocena bardzo dobra

Ocena z ćwiczeń:

Ustalenie oceny zaliczeniowej na podstawie:

- ocen częściowych z testów sprawdzających przyswojenie wiedzy na poszczególnych etapach kształcenia;(30% ostatecznej oceny)
- testu podsumowującego stan wiedzy na koniec semestru (45% ostatecznej oceny)
- oceny aktywności na zajęciach. (25% ostatecznej oceny)

5. CAŁKOWITY NAKŁAD PRACY STUDENTA POTRZEBNY DO OSIĄGNIĘCIA ZAŁOŻONYCH EFEKTÓW W GODZINACH ORAZ PUNKTACH ECTS

Forma aktywności	Średnia liczba godzinna zrealizowanie aktywności
Godziny kontaktowe wynikające z harmonogramu studiów	45 W +45 ćw.
Inne z udziałem nauczyciela akademickiego (<u>udział w konsultacjach, egzaminie</u>)	20
Godziny niekontaktowe – praca własna studenta (<u>przygotowanie do zajęć, kolokwium, egzaminu, napisanie referatu itp.</u>)	90
SUMA GODZIN	200
SUMARYCZNA LICZBA PUNKTÓW ECTS	8

- *Należy uwzględnić, że 1 pkt ECTS odpowiada 25-30 godzin całkowitego nakładu pracy studenta.*

6. PRAKTYKI ZAWODOWE W RAMACH PRZEDMIOTU

wymiar godzinowy	<i>Nie dotyczy</i>
zasady i formy odbywania praktyk	<i>Nie dotyczy</i>

7. LITERATURA

Literatura podstawowa:

Podręczniki (wykaz wspólny dla wykładu i ćwiczeń)

K. Długosz-Kurczabowa, S. Dubisz, *Gramatyka historyczna języka polskiego. Podręcznik dla studentów polonistyki*, Warszawa 1998 i następne wydania.

M. Kułakowska, A. Myszka, *Na tropach przeszłości języka. Fonetyka*, Rzeszów 2013.

Z. Klemensiewicz, T. Lehr-Splawiński, S. Urbańczyk, *Gramatyka*

historyczna języka polskiego, Warszawa 1981.S.

Rospond, *Gramatyka historyczna języka polskiego*, Warszawa 1971 i następne wydania

J. Strutyński, *Elementy gramatyki historycznej języka polskiego*, Kraków 1993 i następne wydania.

Zbiory tekstów i ćwiczeń (wykaz tylko dla ćwiczeń)

W. R. Rzepka, W. Wydra, *Chrestomatia staropolska. Teksty do roku 1543*, Wrocław 1984.

S. Vrtel-Wierczyński, *Wybór tekstów staropolskich. Czasy najdawniejsze do roku 1543*. Warszawa 1963 i następne wyd.

Słowniki (wykaz wspólny dla wykładu i ćwiczeń)

A. Bańkowski, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, t. I, Warszawa 2000 i nast.

A. Brückner, *Słownik etymologiczny języka polskiego*. Warszawa 1957 i wyd. nast.

W. Boryś, *Słownik etymologiczny języka polskiego*. Kraków 2005.

S. Reczek, *Podręczny słownik dawnej polszczyzny*. Wrocław 1968

Literatura uzupełniająca:

Cz. Bartuła, *Gramatyka języka staro- cerkiewno - słowiańskiego z ćwiczeniami*, Kielce 1976.

Cz. Bartuła, *Podstawowe wiadomości z gramatyki staro - cerkiewno - słowiańskiej na tle porównawczym*, Warszawa 1981.

A. Grybosiova, *Rozwój funkcji składniowej imięstówów nieodmiennych w języku polskim. Związki z nomen*. Wrocław 1975.

Z. Kempf, *Polskie pokłosie II deklinacji. Odmiana rzeczowników typu bór, lud, pan w staropolszczyźnie*. Język Polski LIV, 1974.

K. Kleszcz, *Błąd z perspektywy historii języka [w:] Kultura mówienia dawniej i dziś*, red. M. Kułakowska, A. Myszka, Rzeszów 2014.

M. Kułakowska, *Rozwój palatalności spółgłosek przedniojęzykowych [w:] Kultura mówienia dawniej i dziś*, red. M. Kułakowska, A. Myszka, Rzeszów 2014.

Kultura mówienia dawniej i dziś. Propozycje, scenariusze, ćwiczenia, red.M. Kułakowska, A. Myszka, Rzeszów 2014.

A. Kowalska, *Ewolucja analitycznych form czasownikowych z imięstowem na -ł- w języku polskim*. Katowice 1977.

M. Kucala, *Rodzaj gramatyczny w historii polszczyzny*. Wrocław 1978.

E. Oronowicz-Kida, A., Myszka, 2018 „Na tropach przeszłości języka” – czy gramatyka historyczna może być interesująca dla podejmujących studia polonistyczne, (w:) Historia języka XXI wieku. Stan i perspektywy, red. M. Pastuch, M. Siuciak, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, ISSN 0208-6336, ISBN 978-83-226-3137-9 (wersja drukowana), ISBN 978-83-226-3138-6 (wersja elektroniczna), Katowice, s. 589-598.

Z. Stieber, *Zarys gramatyki porównawczej języków słowiańskich*. Warszawa 1979.

W. Taszycki, *Odmiana rzeczowników typu sędzia, sędziego... w*

perspektywie historycznej. Kraków 1964. Przedruk: Rozprawy i studia polonistyczne IV. Wrocław 1968.

Akceptacja Kierownika Jednostki lub osoby upoważnionej